

Knjižnica Makse Samsa
Ilirska Bistrica

Maksa Samsa

ŽIVELA SEM ZA PESEM

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.163.6-1

SAMSA, Maksa

Živela sem za pesem / Maksa Samsa. - V Ilirski Bistrici :
Knjižnica Makse Samsa, 2001

ISBN 961-6403-34-6

112741376

Spremna beseda

»Prebiram ta šopek pesmi, ki me kot šopek cvetic spominjajo na gozdnate bregove pod Snežnikom. Nekatere izmed njih so že moje stare znanke. Ne vse, a tudi novejše imajo isto barvo in zven, kot so ga imele nekoč.

Takšnega, kakršnega jim je moglo dati le isto srce in življenje.

Pesnico sem spoznal že pred leti, ko je kratko dobo bivala v Gorici. Vsa je živela samo za pesem. Blestečih oči mi je svoje verze kot zmeraj recitirala na pamet. A morala je zapustiti mesto, ker je postala sumljiva fašističnim oblastem in se vrniti v svojo domačo vas. To se ji ni prvič zgodilo.

Upornega duha kot je bila zmeraj, je bila že pred leti odpuščena iz učiteljske službe.

Zatekla se je čez mejo za kruhom in se po treh letih živčno bolna zopet vrnila v svojo domačijo.

A koder je hodila, so jo spremljale pesmi kot odmevi njenega samotnega srca. Te so ji bile vse. Prav kot se je izrazila v verzih, ki mi jih je povedala ob zadnjem snidenju:

Živela sem za pesem,
pa lahko v culi nesem,
kar ona mi je dala !
Ko v grobu bom ležala,
naj njen spomin ostane,
opeva srčne rane.«

Tako je v spremni besedi pesniške zbirke Bleščeče prevare zapisal pisatelj France Bevk o Maksu Samsa, ki se je tudi sama spominjam še iz svojih otroških dni.

Še danes imam pred očmi podobo ženske, oblečene v črna oblačila, vedno v plašču in mnogokrat v gumijastih škornjih. Vsak dan je iz Dolnjega Zemna bredla strugo Vel' ke vode in prihajala v Ilirsko Bistrico.

Kjerkoli se je zadrževala je neutrudno recitirala svoje pesmi – na pamet seveda. Kot otrok sem se je bala. Nehote je že v svoji drži izražala žalost in bolečino. Ob prebiranju njenih pesmi sem globoko občutila pesničino osamljenost, drugačnost od drugih ljudi in dojela, da je bilo njeno realno življenje le pogorišče nekdanjih čustev.

Ne glede na razpoloženje bralca se pri njej ponavlja vedno nova in hkrati ista dimenzija njene pojavnosti, kjer prevladujejo jesen, umiranje, strtost, večer, spomin...

Ob otvoritvi nove knjižnice, ki nosi njeno ime in ob trideseti obletnici njene smrti smo izdali zbirko vseh njenih doslej objavljenih pesmi.

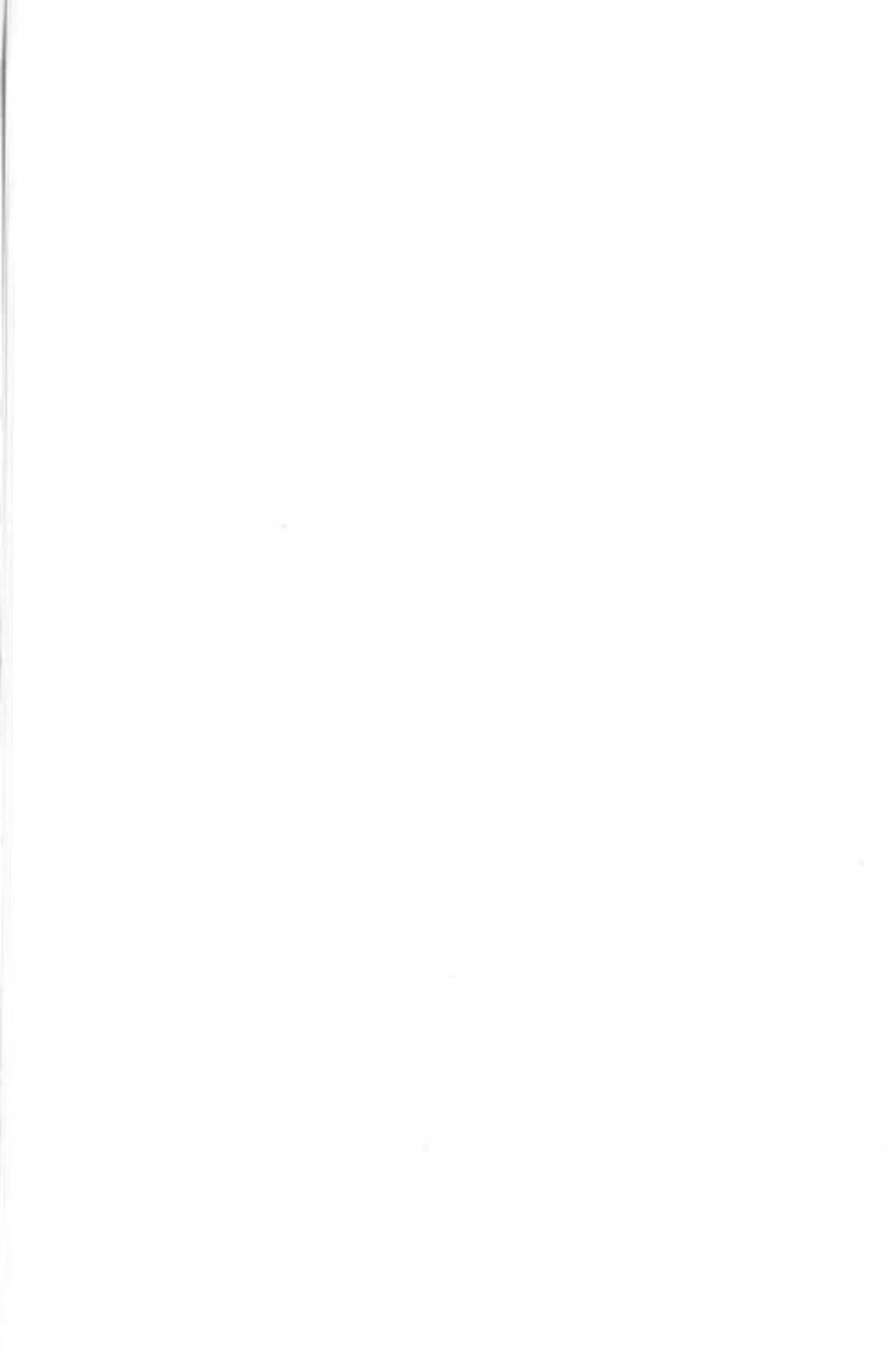
Damijana Logar

Maksa Samsa

Rodila se je 12. oktobra 1904 v vasi Dolnji Zemon pri Ilirski Bistrici. Oče Andrej je imel mlin in žago v idiličnem okolju ob Veliki vodi. V družini je bilo rojenih deset otrok, osem jih je ostalo živih. Maksa je bila po vrsti peti otrok.

Osemrazredno osnovno šolo je obiskovala v Bližnjem Trnovem, v Ljubljani je dovršila dva letnika učiteljišča, tretji in četrti letnik pa v Tolminu, kjer je leta 1923 diplomirala. Kot učiteljica je službovala v Harijah pri Ilirski Bistrici (1923-1926), na Jezerskem nad Kranjem (1926-1928), v Rovtah nad Logatcem (1928-1930). Zaradi bolehnosti je pustila službo in se vrnila v svoj rojstni kraj. Umrla je 18. marca 1971.

Njene pesmi so objavljale mnoge revije in časopisi: Ženski svet, Novi rod, Mladika, Zvonček, Naš glas, Ljubljanski zvon, Gruda, Odmevi slovanskega sveta, Jutro in drugi. Leta 1934 je izšla v Trstu njena samostojna zbirka Nekaj pesmi. Naslednja zbirka njenih pesmi, Bleščeče prevare, je izšla leta 1964 v Ilirski Bistrici, druga dopolnjena izdaja pa leta 1983.

Nekaj pesmi

Posvetilo

Naj vsakega, ki bil mi duša ljuba,
na srcu rana in bodoča zguba;
ki živ je še, če zemlja ga zagrinja,
se pesem ta z ljubeznijo spominja!

Človek mine

Človek mine, liki soj meglice:
kakor prej po logih mile ptice
vesele zelenja se in sonca;
ritem časa kakor val brez konca
starec čas brez motnje v dalj poganja...

Samo on, ki bil mu vera, sanja,
ki v življenju ga je srčno ljubil,
bo občutil, kaj je z njim izgubil.

Mrtvemu prijatelju

Odkar ležiš pod rušo,
izgubil svet je dušo;
življenje nima cene,
ne zemlja sreče ene.

Večerna zarja ko škrlat

Večerna zarja ko škrlat:
o, da mi priti je do vrat,
kjer duše v večnost se selijo,
ki v dom sedanji Tvoj držijo!

Vračaš se

Vračaš se o pozni nočni uri,
kadar Bog odpre Vam temne grobe:
takrat duri moje tihe sobe
čuden piš nenadoma potrese,
zmajejo ob oknu se zavese,
nekaj mehkega mi v lice dihne;
ura postoji in zopet nihne...
Mila duša, tako belo noč
srčno prosim: bil ti Bog v pomoč!

Pomlad se vrača

Pomlad se vrača, časi z njo zeleni...
O, težko, dragi, je na svetu meni!
Bi rekla Bogu, grob naj Ti odklene,
da enkrat le Tvoj duh mi razodene,
kako živeti je! O, daj besedo,
ljubezni polno za življenje celo:
pogumno bi srce odtlej trpelo!

Glej vrste križev

Glej vrste križev, kamnov belih,
na njih pa kite rož uvelih,
čez vse svit lune se razliva...
Kako, kako se tam počiva?

Perut je hrepenenja strta?
Podoba zemskih dni zastrta?
Vesoljstva ceste razsvetljene
in skrite misli ni nobene?

Ko mrak teman se v noč preliva,
za čudom čudo se razkriva:
iz groba Tvojega temine
nevidna lučka v svet posine.

Čez poljâ grè, čez gmajne bele,
čez dole kraške osamele:
kar je ljubila duša mlada,
še mrtva videla bi rada...

Kako je onkraj groba Tebi?
Mirù je našlo srce sebi?

Glej misli moje osamele
v noč svetlo krila so razpele
in njih prtajeno gorjè
le zvezde zrejo vrh zemljè...

V naših je deželah

V naših je deželah jesen
polja že zlati in gore;
veter v dolih vije bore,
grob Ti z listjem je potresen...
Pet je let minilo v maju...
O, kako je zate v rajū?

Mineva čas

Mineva čas iz belih zim in vesen:
duha nesmrtnega so dom višave –
kosti zakriva grob na Krasu tesen...
Iz živih dni, o sprejmi jih, pozdrave!

Iz belih zim in vesen čas mineva...
Z neskončno tugo misel mi umeva
duš najinih sorodstvo čudovito –
tragedijo za vse ljudi prikrito...

Mrtvemu bratu

Tu Tvoja slika: sivi plašč vojaški,
ob strani je prepasan bajonet –
v očeh pogled, ki v duše dno me rani.

V gališka polja bili ste poslani,
petnajst že dolgih je minilo let –
petnajstkrat že zemlji sije maj,
ko ni iz Rusije Te več nazaj...

Presrčna želja: spati v zemlji kraški,
Andreja moj, se ni Ti izpolnila...
O, časa davnega, kar preselila
v srečnejše kraje se je duša draga –
v spominu nate žalost me premaga.

Dragici

Za Te, o Dragica dva verza mila:
do smrti bom sred srca Te nosila.

Utrinek (spominu N.N.)

Kratko bilo je poznanje,
bežno upanje in sanje...
Za slovo: »Življenje srečno!«
in ločila sva se večno.

Prišel si miren

Prišel si miren in hladan,
ko da že davno pokopan
spomin je sanj nekdanjih.
Čemu bi jih budil?

Bil meni si ko hip
iz prejšnjih, lepših dnevov,
ko vseh teh črnih spevov
še bilo v duši ni...

Roko v pozdrav, slovo...
Vem, nikdar več ne bo
s Teboj spomina tega...
Bog Te obvaruj zlega.

Jesenska želja (spominu S.K.)

Pod soncem tem miže v brezcilje iti –
sedanje v njem, minulo pozabiti;
onkraj sveta se sniti z dušo milo,
ki jo nebo od nas je že ločilo.

Gre sreča mimo, duša zaječi –
za njo zavest je ječe, nemoči...

Človek komaj

Človek komaj se okrene,
ko življenje razodene:
»Zgrni upa sinja krila –
radost, sreča je minila!...«

Nikdar ne dosežeš

Nikdar ne dosežeš sreče lika:
vse se nam nekam dalji in odmika,
v novih sferah v nove slike stika.

Lepe so

Lepe so poguma vse besede!
Pride čas, ko tuje, lastne bede
ni mogoče mirno več nositi.

Dve poti: brez misli se ubiti,
na način kateri se končati —
Bogu v roke vdano se predati.

Leži nad zemljo

Leži nad zemljo davnosti mrtvilo:
kar je srce goreče kdaj ljubilo
minulo je – spominu le oteto,
a čas beži: za letom gine leto...

Sedanjost s prošlostjo

Sedanjost s prošlostjo si v roko seže,
spomina rože v črni šop poveže:
vse na srcé ko težki kamen leže,
kar rado bi, nikoli ne doseže.

Bolest spomina

Bolest spomina rože v venec splete:
ljubezni božje žar ga upepeli,
pozabljenja se v dušo mir naseli,
ko pila bo iz večne reke Lete...

Minljiva so

Minljiva so človeška vsa poznanstva,
ideje naše, slike in poslanstva:
a v temno ječo zemskega pregnanstva
je čuti včasih glas iz onostranstva.

O naših čustev

O naših čustev nepojmljive nežnosti,
najlepših misli sinje nedosežnosti,
srca bridkosti črne neizbežnosti,
gorja sveta daljine in brezbrežnosti!

Vse se končno

Vse se končno v žalost izprevrže –
človek s silo se od vsega trže:
smrt mu samo v duši je nositi,
s krinko mira mora vse zakriti.

Dveh tračnic beg

Dveh tračnic beg v dežele nepoznane –
za njima zrem, korak za hip zastane...
V široki svet in kraje mile moje...
Nekdo o gmajnici otožno poje.

Seneni voz

Seneni voz čez ulico se maje:
za njim spomin na davne, ljube kraje,
vonj rož in trav otožno vame veje...
Vse v daljo grè in sama sem ko preje...

Po cerkvah vseh

Po cerkvah vseh odzvonil je poldan.
Skoz okno zrem na trop letečih vran:
za Rožnikom zatone črna jata –
budeč spomin na rodna polja zlata.

Kostanjeviški zvon

Kostanjeviški zvon brni poldan.
Nad mirnim mestom svetel aeroplan
v neba sinjini v smelih lokih kroži.

Sedanjest moja je na križ razpeta,
bolest brez mej bodočnost mi obeta —
za vsem, kar bilo je, se duši toži.

Ko hip ta leta

Ko hip ta leta odbežijo,
šel sreče v svet si boš iskat:
oči se gorko zasolžijo,
ko vzel slovo boš zadnjikrat.

Ah, daleč bo ti hiša mala,
kjer pil si srečo mladih let,
kjer mati sama bo ostala,
ko ti odšel boš v tuji svet.

Kdo z blagoslovom kruh bo rezal?
Kdo s srcem ti ljubezni dal?
Bo drag spomin te z domom vezal,
ko sam na tujih tleh boš stal.

Izročal vetrom boš pozdrave,
bo sestra zvesta ti bolest,
se spomnil rodne boš dobrave
v brezsrčnem hrupu tujih mest.

Ne boš pozabil domačije,
zemljice rodne res nikdar:
doma svetleje sonce sije,
bolj medel mu drugod je žar.

Pomlad sije

Pomlad sije, ptica gnezdo plete...
Pisem šop iz žametne kasete
je ob tihi uri v roke vzela –
vsa preteklost v duhu oživela.

Z zubljem do neba nekoč gorela
je ljubezen njuna. »O, edina«...
Drugi vsi so šli ji iz spomina.
Črke ljube, mrtve zdaj in blede...

Vonj narcis in primul z vrtno grede...

Polna luna

Polna luna.
V celi nuna —
svetla lina.

Plač fontane.
Dušo gane
dih spomina.

Polna luna.
Svetla lina.
Mlada nuna —
Jozefina.

Rimska cesta

Rimska cesta. Luna zvezde pase.
Žalostno zavija pes ob hiši,
tužni vetra so potajni piši —
iz noči neznana groza rase.

Noč. Jasnina

Noč. Jasnina. Oster mraz.
Od zapada veter brije.
Na posteljo mi v obraz
skozi okno zvezda sije.

Iz mraka v noč

Iz mraka v noč oko mi trudno bega:
z drevesa dež oznanja božja rega,
skoz megle soj blešči se zvezda Vega,
Veliki voz, Tečajnica priprega.

Prekrasen dan je

Prekrasen dan je: gozdi,
strmeče gore, holmi in doline
pod baldahinom nebesne sinjine
blestijo se že v polpomladnem soncu.

Pod tem ljudje: v njih srcih dan enak,
vsa bela cesta, lahek jim korak;
a več jih je: njih hoja opoteča,
bremena težka skrivila so pleča,
splahnela v nič življenja skopa sreča.

Pod njim veselje prazno kakor pena,
bolest neskončna sama, brez imena,
umiranje, ječanje milijonov.

In še grobovi — dragi vsi in ljubi:
ne oživè njegovi jih poljubi,
pod njim sem jaz in groza duše moje.

Ni še pomladi, prvo brstje klije.
V to zapuščeno sobo sonce sije,
pod oknom v smreki ptica se spreleta.

Vse je kakor leta prejšnja

Vse je kakor leta prejšnja:
v vrtu cvete stara češnja;
zelenijo nam gorice,
z juga vrnilo se ptice.

Orjem v polju njive rjave,
mislim na oči sanjave:
lani, ko so pomlad uzrle,
so na veke se zaprle.

Slednja njiva bo zelena.
Meni pomlad več nobena
v srce mlado ne zasije.

Mrtvi vsi so zemlje krasi.
Vranec, sivec, le počasi!

Na griču sem

Na griču sem. Iz dalje zemljo greje
pomladi prve zlatomirno sonce;
na Jurija že čakajo aleje,
v razore svetle kmet pšenico seje,
povito brstje skrivajo še veje,
sive daljine se na štiri konce.

Pomlad! Pomlad! Za srčno bolečino
»ne biti« – želja živa je edino...

Od spomladi

Od spomladi do jeseni
cvela je ljubezen meni:
draga moja je nezvesta
drugemu bilâ nevesta.

Vse na pir je povabila,
samo mene pozabila:
voščit vso sem šel ji srečo –
prebledela je pod pečo.

Prebledela je nevesta,
moja deklica nezvesta,
skrivno solzo si otrla,
žalostno po svatih zrla.

Ko boš na kraj

Ko boš na kraj se ta spominjal,
bo v srcu misel še namè;
takrat bo temni grob zagrinjal
življenja mojega steze.

Utrgaj v polju rožo malo,
za hip le v vanjo se zaglej:
nikoli sreče več iskalo
ne bo srce na zemlji tej.

Vso ničnost boš spoznal življenja,
nikoli več ne boš vesel,
sred ptičev petja, sred zelenja
bo smeh na ustih onemel.

Glej vrh nebà

Glej vrh nebà oblakov dalnjih mreže,
slovesa dih, ki v dušo težko leže;
v zastrt poldan strmijo daljne gore:
jesen brezupa skriti več ne more.

Kje so neba

Kje so nebà peresasti oblaki,
kje so med drevjem sonca zlati traki?
Dogled in dalja v sivo se zagrinja...

Žgolenja ptic se nemi log spominja,
na bližnjo smrt cvetice s strahom zrejo,
pred zgubo listja stresa mlado vejo.

Molče ljudje čez sive ceste grejo
in mislijo, ki mehke so jim duše:
»Prišel je čas, ki pod mrjoče ruše
jih denejo, ki žrtve so jeseni.«

Posušen cvet v spomina knjigo deni,
kar drago bilo bi ti v minulem maju.
Nikoli več v sladkosti zemske raju
ne boš gostil – zdaj v zgodnji smo jeseni:
posušen cvet na grob ljubezni deni.

Spoznanje v njo

Spoznanje v njo in duša se izprazni.
Do smrti suženj misli boš porazni,
ki pridejo, še težji bodo dnevi,
izbire ni – le strma pot po levi.

Da mi umreti je brez bolečine!
O, blagor mu, ki zadnjič z vrha line
v slovo mu pesem pojejo zvonovi!

Mrtvašnice se zdijo mi domovi,
miru in sreče duša v njih mi strada –
v jesenska polja gosta megla pada.

Od strešnih žlebov

Od strešnih žlebov voda v curkih lije,
vrh gmajne bor se z južnim vetrom vije,
dotalna megla krije daljne gore,
puščobna noč in sive jutra zore.

Izluščeni kostanji

Izluščeni kostanji v drevoredu,
preplaha soj v nevidnem pogledu:
»Na varnem na vejah prej smo bili —
zdaj v vodi, blatu bomo se močili!«

Ljubila samoto

Ljubila samoto bi voljeno,
ki srce ozdravi razboljeno,
a strašna je ona, ki duša
med vsemi ljudmi jo okuša.

Če se ljubimo

Če se ljubimo brez mere,
ni med nami tiste vere,
ki pogleda preko plotu:
Maupassantova »Samota«.

Maupassantova »Samota«:
vsakdo hodi svoja pota —
kar odkrije, je grozota.
Zid med nami je visok.

Bodi žena, mož, otrok,
bodi bratec, sestra, ujec,
drug je drugemu le tujec.

Povej, kje za najglobjo

Povej, kje za najglobjo pesem so besede?
Vem, bile bi premrtve, prazne, blede!

V njej pela o vsemira bi krasoti,
nevidnih sil prekriti nam grozoti,
o klicu po resnici in dobroti,
od zibeli do groba težki poti.

V to pesem vse trpljenje bi zajela,
ki ga ljubezen seje, bol brez meje,
ki čutimo jo ob zavesti smrti.

Odmev bolnikov bila bi ječanja,
odsev obrazov bledih, gladovanja
in siromaštva vsega slika živa.

Glej, grozo vso, ki v srcu zdaj mi biva,
neprodne duše moje vse iskanje,
vseh prejšnji dni že davno mrtve sanje
in vso nebogljenost moči sedanje
bi tožila globoka pesem moja.

A vem: nikoli mi ne bo pokoja
in pesmi te nikoli ne zapojem;
ko konec bo pozemskim težkim bojem
bo z mano šla, od koder ni vrnitve.

Nesmiselno je

Nesmiselno je in neumno,
zložiti pesem tužno, brumno!
Si vendar pesnik žile prave,
ne boš zato si belil glave.

Najprvo je bridkost

Najprvo je bridkost lahko skeleča —
iz dneva v dan bohotnejše se veča;
otrpne ti za tem na videz duša,
strmi v brezup, da jo zakrije ruša.

Umetnost to priznam edino:
srca za treti bolečino!

Le to umetnost je in pol:
premagati življenja bol.

Bolest umetnikov sem razumela,
jo z njimi sama stokrat prebolela.

Dobrota in slava

Dobrota in slava dosežena
s trpljenjem: pšenica poležena,
ko divji odhruje vihar.
O komu potem je še mar?!

Ki za odljudneža

Ki za odljudneža povsod velja,
a mu srce je mečje od testa,
ki bol sveta mu dušo vso prebada,
ki zvest je drug najčešče sivca glada;
ki..., zopet ki ... – ustavi se peresnik!
To on, poglej je – vsečuteči pesnik!

Vse je usoda
in ni krmarja,
da bi se nje broda
štel gospodarja.

Življenje

Ljubezni sen sladak. Radosti kulminacija.
Prevare trpki sad. O smrti meditacija.

Valovi so ko griči mu in gore,
vesla ta družno, drugi brez opore.

Vsakdo ga gleda individualno:
ta: »Svinjarija!« – drugi: » Kolosalno!«

Videč kako je neubrano
z mladostjo moja srčno rano
je želja morala miniti,
v radosti pesem kdaj ga zliti.

Nikdar življenja se ne smeš zavesti –
iztisneš solzo kamenu na cesti.

Na pot nam sijejo le medle luči:
ko dušo bol izbiča in izmuči –
živeli radi bi, a ni nam dano,
umrli bi, zdi Bogu se prerano.

Življenju temu rad bi odrešitve?
Vse je bridkost ljubezni in ločitve,
še petje slavčevo v zelenem logu:
edini spas le v veri je in Bogu.

Kdor se po svetu

Kdor se po svetu tužnemu razgleda,
zgubi nasmeh in skopa mu beseda.
Nič misliti – življenju v roke veslo:
v pristan namenjen samo te bo neslo!
V valov šumenje naj bolest se zlije,
da njihov spev njen srčni krik prevpije!

Cankar je pogodil misel grozno:
– Vsaka izprememba je prepozno!–
Kar sprejel bi danes z dušo celo,
se po času nično bo ti zdelo...

Gre življenje dalje neusmiljeno –
vse neplodno je in vse prisiljeno;
kakor bi morja brezmejne vode
vlival s čašico v brezdanje sode.

Dokler mi smrt obsije lice –
bom žejna sreče in resnice.

Samozataje pota

Samozataje pota si izbirajo,
neznani, kot žive, tako umirajo —
bolnišnice so dom jim, samostani.

Izvoljeni in tudi nepozvani,
odreči vsak se sreči zemski mora —
za vse ljudi jim kes je in pokora.

Njih srčna kri za druge se preliva:
»Vrh vseh višav mogočni Bog prebiva —
plačnik edini stokrat nam povrne,
ko črna zemlja revne nas zagrne.«

Duhov skrivnostnih

Duhov skrivnostnih čuda polni sveti!
Nikoli dano nam ne bo umeti:
na zemlji, kar med njo in nebom biva!

Vsemira prostor čudna bitja skriva:
jim čas je noč, slovo so prve zore —
doline polne jih, podzemlje, gore —
pred njih močjo brez vsake si opore.

Prikažejo se temu, oni sluti
prisotnost njih ob sleherni minuti,
naš ozki um zaman jih razmotriva.

Verjemi le: vsemira prostor skriva
duhov skrivnostnih čuda polne svete.
Nadzemne groze duše so prevzete —
življenje njih se z našim v krogu plete.

Ki jih ne vidimo, legijoni bitij,
a nepoznan nam ključ je do odkritij...

Med nebom so in zemljo čudna bitja,
do zadnje ure čakajo odkritja.

Življenje večnega

Življenja večnega mi ne tajite:
kdo zanj naštel bi vse dokaze jasne? ...
Ko poln gorja pozemski dan ugasne –
z njim bolečine vidne, ali skrite.
Odprejo duši se nebeški dvori –
in glas pozavn ji blaženi zaori:
»Rečeno je; kdor tam je mrl od boli –
naj vekomaj me gledati izvoli!«

Dvojno življenje

V katerem življenju je to bilo:
ob isti mizi sama sem slonela,
žerjavica je v peči mirno tlela,
prav ko nocoj se zunaj je temnilo?

Je let nebroj? So dobe že minile?
Kje duše so, ki svet so zapustile?
Ob isti mizi sama sem slonela –
žerjavica je v peči mirno tlela...

Prva zvezda

Prva zvezda se je vnela,
v temni lini poje zvon;
sem razmišljati začela,
kaj dejal je Salomon:

»Vsi ponižniki in kralji,
v revnih cunjah, dragi halji;
si navadnež, si odličnost:
vse minljivosti je ničnost...«

Brez glasne tožbe, vzdih krika,
vse mine – v večnost se odmika.

»Kje si vesoljstva osvajač?«
»Ni čas pomeril mi še hlač!«

Ko bliski

Ko bliski režejo noči temine,
oblaki skrivajo neba jasnine,
ko vse zlovešče na svobodo sili,
se mrtvih zbor na groblju mi zasmili:
v posteljah mehkih nam je sladko spanje,
a v črnih jamah dež se vsipa nanje.

Ki bil ti drag, med njimi, ki počiva,
kaj čutiš zanj tedaj, o duša živa?

Duh je večn

»Duh je večn, a telo iz gline,
vse pozemsko bežno je in mine...«
Bogve kdaj in kje sem tole brala –
stih sta v spominu mi ostala.

Prej ko na pot do Njega človek krene,
mu vso bridkost življenje razodene.

Smrt

Reži lobanja se. Pošastna senca,
brez mira krog na belih nogah klenca.
Pred njo zvončklja, za njo zvoni žalobno –
zemljan počivat gre v temino grobno...

Horoskop

Dvanajstega oktobra rojenice
so položile v bele me plenice –
v jesenskih barvah pestril se je svet.

Je dela prva: »Mehki bo poet!«
»V bolest zatopljen mislec in prerok!«
»Svoj živi dan nebogljeni otrok!«

Iz dalnjih

Iz daljnih, mladih dni dežel
spomina veter je zavel,
je pesem žalostno zapel:

»Kot hodiš, da te ni v naš gaj?
Poletje je – minil je maj –
nekdaj ti ljub...O, pridi vsaj
za v hip v mladosti ljubi kraj!«

Srce je moje govorilo:
»Čemu bi tja še kdaj hodilo,
ko je od vsega dnu globin
ostal le žalosten spomin?«

Delamo, počivamo in jemo –
iz vsakdanjosti v vsakdanjost gremo:
k zidu mrzlemu bi človek kdaj
stisnil v boli se: »Tolažbe daj!«

Ko je Bog ustvaril občutljive

Ko je Bog ustvaril občutljive,
zadrhtele so brsteče njive,
završali v joku črni bori,
plakale še skale so na gori.

Šepetala skrivno zemlja cela:
»Nikdar duša mu ne bo vesela.
Težko bo življenja breme nosil –
pri ljudeh zaman sočutja prosil.«

Ki mi dedščina od njih poteka:
vse kar zrete, boli je prevleka –
žalosti dosmrtni le zastori.

Plakale so skale v beli gori
in drhtele v polju črne njive,
ko je Bog ustvaril občutljive.

Iz drevoreda

Iz drevoreda hladen piš
nanaša listje še kostanja
do vrste sivih mestnih hiš.

Jesen pod oknom mi naznanja
rdečerumena divja trta;
grm krizantem na sredi vrta
o prazniku vseh mrtvih sanja.

Glej, v srcu bol: čez tuje prage
brez sreče vse, brez duše drage –
samotna moja pot do smrti.

Grm krizantem v jesenskem vrti –
o prazniku vseh mrtvih sanja...
Nanaša listje že kostanja
iz drevoreda hladen piš
do vrste sivih mestnih hiš...

Glej trezni

Glej: trezni so vsi in umirjeni,
o smislu življenja uverjeni
vsi, ki smotrom dosežnim usmerjeni.

Le duša, neskončno osamljena,
je bila za hip le omamljena,
s prevaro je sama ostala.

Oči so že rano prikazen
vse groze zazrle. Bojazen
v dan zadnji iz njih bo sijala...

Kdaj bo zapeta pesem čudna,
ki mi od nje je duša trudna?

Jaz

Neznan mi vzrok na tužni svet človečen
s planetov dobri duh sem bila;
poti pozemske sama sem hodila,
dvomeč vse dni, če kdo je bolj nesrečen.

Sem bila mislec, modri filozof,
vse dni bogata, kakor oni grof,
ki nosil »špico« je za zlati »knof«.

Čutila težo sem bolesti stalne.
Oči so leče bile mi zbiralne:
karkoli so gledaje svet ujele,
na groze film so v duši mi razpele.

Moje bistvo ni od tega sveta –
v polnadzemskem se življenju kreta;
tajen skritih čudo ga prepleta.
Vem – do zadnjega bom neumeta.

Bodočnost zdaj

Bodočnost zdaj bo uganila,
kaj bila je prečudna sila,
ki brez miru me je podila,
kjerkoli pot me je vodila.

Trpljenje bilo je od sveta tega,
vse drugo pa od večnih krajev brega.

Bila sem genij

Bila sem genij, ki ne zajde,
prišel bo čas, ko kdo se znajde –
pravičnik – svetu bo dejal:
»Njen duh v stoletja bo sijal.«

Dobro se zavedam

Dobro se zavedam, dobro vem:
tujka sem življenju in ljudem.
Kdo sem bila, zveste le tedaj,
ko porečete »O, mir ji daj!«

Kjer sem po svoje žalost si preganjala,
o sreči, ki je ni, v večerih sanjala,
najlepših pesmi broj skrivaj zložila:
izpolnite – naj moja bo gomila!

Me tolažiš: »Kaj bi človek maral,
če mu svet je dušo razočaral!«
Kakor roži mu je, ki ovene
sredi vesne sončne in zelene...

V duši moji je spoznanja zima:
vse, kar druge divi in zanima,
vzbuja v meni žalosten nasmeh:
tujka sem na zemlje rodne tleh...

Izročilo

Kar je v duši bol spočela,
vam je pesem razodela....
Vse? – Nikoli! – Zadržano
z mano v črni grob bo dano.

Moj nagrobnik

Živela sem par bežnih let decenijev,
delila sem usodo mehkih genijev.

Bleščeče prevare

Vse, kar človek

Vse, kar človek zdaleč gleda,
je lepo in ne preseda.
Ves sijaj od blizu zgine –
v duši čar življenja mine ...

Se še spominjaš

Se še spominjaš tistega večera,
ko tam gori kres je plapolal?
Midva molče kraj njega sva sedela.

Zdaj je jesen. Na jug letijo ptic krdela,
za divji ples si veter listja išče,
kjer kres je bil, zdaj kupček je pepela

in v mojem srcu zdaj je pogorišče.

Pesem zavidanja

Zavidam na polju med travo zlatice
za vedno rumeno smejoče se lice
in jablan na vrtu za cvetje kipeče
in kostanj ob poti za lučke rdeče.

Zavidam oblake za modre višine,
za beg njih svoboden čez gore, doline,
in slednjič vse tiste, brez srca rojene,
ki niso poznane jim boli nobene.

Sebi

O, ne vprašuj, če duša te katera
takrat zapre v globoke svoje hrame,
ko rana smrt čez moder prag vsemira
te spelje v kraj, kjer varave omame
življenja zemskega se razpršijo.

Vprašanja vsa odgovore dobijo,
ki mučila so dušo ti na sveti:
od zvezd do zvezd v trenutnem le poleti,
ko merila vesoljstva boš brezčasja.

Iskala si zaman srca soglasja
v življenju med ljudmi; le prezirljivo
prebadali so dušo vso ranljivo,
brezčutno zanje, trdo in nevarno.

Ne bo spomina, vendar, upam, mirno,
spokojno in nevzdramno bo mi spanje
med zlatih križev, kamnov dolgo vrsto.

Plevel na grobu. Belih rož mi sanje
posmrtne vsujejo v trohnečo krsto.

Srcu

S kruhom prevare nasičeno,
z vinom spoznanj napojeno,
v željah nikoli uslišano,
stokrat po krivem obsojeno,
stokrat do zemlje ponižano,
čisto, nedolžno, a križano
moje srce, kam bi rado?

Prošnja

Prihrani, Bog, prihodnje mi bolesti,
privošči kamen mi ob trdi cesti!
Biriču strogemu – življenju – reci:
»Do golega pred svetom je ne sleci!
Zrahljaj na rokah trde ji vezi!
Če žejna kdaj preseče te roti,
blažilnega napoja ji ponudi,
daj, dvigni jo, ko se pod križem zgrudi!«

Nedelja

Sama sem na vrhu griča:
v dalji se bleste domovi,
ptič samotni vabi ptiča,
brez polomljeni vrhovi
klonejo na mah zeleni,
zraven bori neukročeni,
črni v jasen dan strmijo.

Na zahodu v dalj hitijo
večni romarji – oblaki,
zdaj obrazu, potlej spaki,
njih oblike so enake...
Pod menoj zelene mlake
o metuljih in o koscih
vrbam zgodbe govorijo...
Tam za njimi pa šumijo
gozdi črni in sanjavi...
Zdi se, da bilo je davi,
ko so zame še šumeli...
Zdaj nikoli več umeli
ne bi peti duši moji.

Sama sem na vrhu griča,
v dalji se bleste domovi,
brez polomljeni vrhovi
klonejo na mah zeleni...
Kakor brezam tem je meni,
moji mladosti zgubljeni...

Prekrasen svet

Prekrasen svet je obla zemska krogla,
vse sem na njem hotela, nič ne zmogla.

Preozek bil mi je in preširok –
po njem me nosil je usode tok,
kjer se z menoj za hipec je ustavil,
mi za strežajko žalost je postavil.

Moj dan je bil en sam brezzvezdni mrak:
srca mehko bo ganil je oblak.

In me življenje je preklelo:
»Kar te najbolj bo skelelo,
iz tvojih ust ne bo hotelo!«

Groze, ki dušo je mrazila,
nisem nikoli izrazila.

Tako mi duša je velika in otroška,
vsa polna nežnosti in slutenj in preroška
trpljenje vsako v dno zaznala
in kot samotna breza sama je ostala.

Hrepenenje

Da je hrepenenje moje
megla, sonce bi zastrlo!
Neprestano dušo gloda
misel: »Prej, ko boš umrla,
sreče zemske ne dosežeš!
Ko naposled trudna ležeš
v zemljo črno, grobno spanje
ti pričara njene sanje...«

Učiteljica

Štiri gole stene
mračno zro na mene,
v kotu borna postelj,
boren stol kraj mize.
Sama tu ob peči
v ogenj zrem žareči,
v srcu žalost grize...

Štiri gole stene,
boren stol kraj mize,
v srcu žalost grize...

Čuj pesem deževja

Čuj pesem deževja, čuj pesem jeseni,
čuj, težko in žalostno srce je meni;
še v sončnem poletju veselo ni bilo,
kako bi samotno se zdaj veselilo?

Še megle, ki plazijo se po dolini,
bi bile zdaj rade oblak na višini;
zastokalo v boli je golo drevo,
ko vetri mu listje k pogrebu neso.

In zopet vem, težko je tebi srce,
ko ptice čez morja široka lete.
Še bodo zeleni vsi holmi in doli,
a ti pa veselo ne boš več nikoli.

Spoznanja

Le do takrat izplača se živeti,
ko ni spoznanje upov nam umorilo;
potem, potem smo reveži na sveti,
vse želje v srečo so nam le slepilo.

Le do takrat je vredno še življenje,
ko so bežeče megle nam gradovi,
vse drugo pa le jadro je trpljenje,
kot Prometejevi so naši dnovi.

Zato pa le zavriskaj in zaukaj,
dokler mladosti nosiš v srcu raj,
dokler po grobljah rože ti cvetejo!

Pozneje pa na grobu se razjokaj,
ko pokopaval boš življenja maj,
z mladostjo tvojo upi ti umrejo.

Srečku Kosovelu

Pod večere veter v borih poje,
ki ljubile so oči jih tvoje,
bele gmajne same so ostale.

Rose majske, ki so v noči pale
kakor solze na zeleno brinje,
ne drhte od tvoje več stopinje.

Poje veter v borih pod večere —
mrtvi zvoki tvoje strte lire.

Svetla noč utrinja zvezdne roje,
ki ljubile so oči jih tvoje,
bele gmajne same so ostale.

Mlad bolnik v jeseni

Megla do sivih nebes,
drobno na zemljo deži,
velo je listje dreves,
smrt od povsod se reži...

Bolni mladenič jo sluti:
ure kazalec — minuti
zadnji življenja se bliža...

Tihi koraki...ihtenje...
vene, oj, vene zelenje,
megla do zemlje se niža...

Pesem izza sužnih dni

Mislečemu človeku težko zreti
je na življenja prazne bedarije,
da gnev in srd pred norim svetom skrije,
mu radi njih brez mere je trpeti:

kar je zatrto – rado bi zavrelo,
obsojeno – bi svet v temelj preklelo,
zavrženo – za hip bi rado vstalo,
opljuvano – bi z žolčem se opralo!

A vse strmi – pod jarem glavo sklanja...
Kdor drzen je, da lepše čase sanja,
telo in dušo ubije mu spoznanje.
Mladost, mladost, kam šle so tvoje sanje?

Si čul, kako otožno

Si čul, kako otožno pel je gozd nocoj,
kako drevesa plakala so med seboj,
kako so tožile tam vitke jele,
ko veter stresal bukvam liste vele?
Še hrast – ta trdosrčni kuštrogrivec –
kako je stokal, ječal stari sivec?
In bukve k tlom prigibale so veje:
vse ljubilo poletje je brez meje.

Sam šel sem skozi gozd. Ne vem, zakaj
spominov sila vlekla me nazaj.
Ni stokal hrast, ni ječal gozd rumeni,
mladost je davna vzdihnila po meni.
In jaz po njej, mož trdi, sem zaplakal:
»Daj, vrni se, mladost!« – »Zaman boš čakal!«

Golo drevje

Golo drevje iznad snega,
gladen vran kot črna pega
zapuščen po polju bega.

Vrba sključena ob vodi
o pomladi davni sanja,
žalostno nad reko sklanja
breza se brez las zelenih.

Iznad snega golo drevje,
sren prepleta mu vejevje;
gladen vran kot črna pega
zapuščen po polju bega.

Visi po drevju

Visi po drevju mrzel sren,
v prirodi piš divja leden,
goré in polja sneg odeva.
Pošastno dvoje luči seva:
glej, vlak beži skoz zimsko noč.

Kolesa trdi takt pojoč
vzdihujejo in ropotajo,
na oknih sence se igrajo –
obrazе rišejo zaspane.

On raz oči si sen pomane,
ob oknu v temno noč strmi:
nekdanjih dni spomin blesti
pred njim, ljubezen in mladost –
v tujino spremlja ga bridkost.

Oj, težka pot ti, dekle mlado,
ki v kotu tam skrivaj ihtiš:
da drag obraz še zadnjič vidiš,
zdaj k mrtvi materi hitiš.

Glej zimskega neba temine,
brez zvezd, brez svita so nocoj:
kot zvezdi dve oči so bile,
ki vgasnil v smrti njih je soj.

Vidva tam v blaženosti, sreči
molče si gledata v oči.
Kaj žalost, mraz, kaj piš tuleči?
Da je spomlad, se vama zdi!

Čez vse obraze luč dremotna
razliva blede svetlobe.
Kolesa v taktu ropotajo,
loveč se v večnost v noč beže.

Jesen

Sivi oblaki neba modrino zastirajo,
ptice selivke v gosta krdela se zbirajo,
ki jim na licih so rože, težko umirajo,
davni spomini rane široko odpirajo...

Gozd jeseni

Gore kot oprane...
Vse mirno...Ne gane
še list se na veji: vse sanja...

Spominja pomladi
se v gozdu bor mladi,
nanj smreka ljubeče se sklanja...

V bolnišnici

Ob oknih vsi blede posedajo,
zavistno na ulice gledajo:
vse živo, vse hodi, se pelje
v lepoto jesenske nedelje.

Pri njih pa vse polno somraka,
po belih hodnikih smrt čaka,
kjer zdi se ji, vrata odpira...
kdo zdajle, ta hip umira?

V ozadju gore

V ozadju gore. Vas. Ob vrlih lese,
vmes hiše so. Na oknih rože lončne –
cvet nageljna med fuksijami vene.

Nad gorami meglice tko koprene,
ko pade rosa, na rebrice sončne
pastir vriskaje mirno čredo žene;
šumé med drevjem lene Reke vali...

Spomini moji, kje ste zaostali?
O, vedi, Bog, da sredi tega maja,
po kraju tistem me bridkost obhaja!

Znova leto vsako

Znova leto vsako
pomlad k nam se vrne,
slednjo trato, mlako
v svoj sijaj zagrne...

Z juga lastovice
k nam si zaželjijo:
gnezdeca vasice
znova oživijo...

Vzdrami se davnina,
zašel čas se zgane:
v bežen hip spomina
prošlost tvoja vstane...

Če srca ljubezen
ti tišči gomila,
niti v sanji lepi
se ne bo vrnila...

Tiha polnoč

Tiha polnoč. Veter glase
daljnega prinaša petja.
Duša navalila nase
žalost vso je. Razodetja
bi hotela...A neznano
iz temin se neprestano
vanjo spačeno reži...
Trudna večnost je obstala,
znova v dalje se pognala.

Zunaj drobno v noč deži.

Kazalo

Spremna beseda	5
Maksa Samsa	7
Nekaj pesmi	
Posvetilo	11
Človek mine	12
Mrtvemu prijatelju	13
Večerna zarja ko škrlat	14
Vračaš se	15
Pomlad se vrača	16
Glej vrste križev	17
V naših je deželah	18
Mineva čas	19
Mrtvemu bratu	20
Dragici	21
Utrinek (spominu N.N.)	22
Prišel si miren	23
Jesenska želja (spominu S.K.)	24
Človek komaj	25
Nikdar ne dosežeš	26
Lepe so	27
Leži nad zemljo	28
Sedanjost s prošlostjo	29
Bolest spomina	30
Minljiva so	31
O naših čustev	32
Vse se končno	33
Dveh tračnic beg	34
Seneni voz	35
Po cerkvah vseh	36
Kostanjeviški zvon	37
Ko hip ta leta	38
Pomlad sije	39

Polna luna	40
Rimska cesta	41
Noč. Jasnina	42
Iz mraka v noč	43
Prekrasen dan je	44
Vse je kakor leta prejšnja	45
Na griču sem	46
Od spomladi	47
Ko boš na kraj	48
Glej vrh neba	49
Kje so neba	50
Spoznanje v njo	51
Od strešnih žlebov	52
Izluščeni kostanji	53
Ljubila samoto	54
Če se ljubimo	55
Povej, kje za najglobjo	56
Nesmiselno je	57
Najprvo je bridkost	58
Dobrota in slava	59
Ki za odljudneža	60
Življenje	61
Kdor se po svetu	62
Samozataje pota	63
Duhov skrivnostnih	64
Življenje večnega	65
Dvojno življenje	66
Prva zvezda	67
Ko bliski	68
Duh je večer	69
Smrt	70
Horoskop	71
Iz dalnjih	72
Ko je Bog ustvaril občutljive	73
Iz drevoreda	74

Glej trezni	75
Jaz	76
Bodočnost zdaj	77
Bila sem genij	78
Dobro se zavedam	79
Izročilo	80
Moj nagrobnik	81
Bleščeče prevare	
Vse, kar človek	85
Se še spominjaš	86
Pesem zavidanja	87
Sebi	88
Srcu	89
Prošnja	90
Nedelja	91
Prekrasen vrt	92
Hrepenenje	93
Učiteljica	94
Čuj pesem deževja	95
Spoznanja	96
Srečku Kosovelu	97
Mlad bolnik v jeseni	98
Pesem izza sužnih dni	99
Si čul, kako otožno	100
Golo drevje	101
Visi po drevju	102
Jesen	104
Gozd jeseni	105
V bolnišnici	106
V ozadju gore	107
Znova leto vsako	108
Tiha polnoč	109

Edicijo so finančno podprli

Občina Ilirska Bistrica
Filko Filiput Darko s.p. Izola
Kulturno društvo Izzivi, Ilirska Bistrica
Elektroinstalacije in meritve -
Stanislav Skok s.p. Ilirska Bistrica
Avtocenter Dodič d.o.o. Podgrad
Pro-Tom d.o.o. Ilirska Bistrica
Šenkinc d.o.o. Ilirska Bistrica
Teles d.o.o. Ilirska Bistrica
Unikat d.o.o. Ilirska Bistrica
Zavarovalnica Triglav d.d. Postojna
Quick d.o.o. Sežana

Tamara Žele s.p. Ilirska Bistrica
Avto Martinčič, Martinčič Franc s.p.
Ilirska Bistrica
Kosič d.o.o. Ilirska Bistrica
Jenko Jerica s.p. Ilirska Bistrica
M&R Milena Mikulin d.n.o. Ilirska Bistrica
Ribarnica Valenčič Agata s.p. Ilirska Bistrica
Frizerski salon Zjačič Eleonora s.p.
Ilirska Bistrica
Mesarstvo Puc, Ilirska Bistrica
Lenarčič Vojka, Ilirska Bistrica

Maksa Samsa

ŽIVELA SEM ZA PESEM

Pesmi zbrala in uredila

Damijana Logar

Oblikoval Edo Seles

Priprava in tisk

Grafična delavnica Bor

Ilirska Bistrica

Izdala

Knjižnica Makse Samsa

v Ilirski Bistrici

Za založbo

Damijana Logar

Naklada 500 izvodov

Ilirska Bistrica, junij 2001